Sözcükte Anlam: Çok Anlamlılık, Deyim ve Atasözleri

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Bağlamdan anlam:** Bilmediğimiz bir sözcüğün anlamını, cümlenin ve metnin geri kalanından yola çıkarak tahmin edebiliriz; sonra sözlükten doğrularız.
- **Çok anlamlılık:** Bir sözcük farklı cümlelerde farklı anlamlar kazanabilir: kapıyı **açmak** / çiçeklerin **açması** / bir konuyu birine **açmak**. Sözcüğün hangi anlamda kullanıldığını cümle belirler.
- **Deyim:** Genellikle gerçek anlamından uzaklaşmış, kalıplaşmış söz öbeğidir: etekleri zil çalmak (çok sevinmek). Sözcükleri değiştirilemez; anlatımı canlı ve etkili kılar.
- **Atasözü:** Halkın uzun deneyimlerinden doğmuş, öğüt ya da yargı bildiren kalıplaşmış sözdür: Damlaya damlaya göl olur. Söyleyeni belli değildir (anonimdir).
- **Özdeyiş:** Söyleyeni belli olan, düşündürücü ve özlü sözdür. Atasözünden farkı, bir kişiye ait olmasıdır.
- **Dikkat:** Aynı söz öbeği gerçek anlamda kullanıldığında deyim olmaz: "Doktor çocuğun ağzını açtı." (gerçek) / "Toplantıda kimse ağzını açmadı." (deyim: konuşmamak)

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Deyimleri anlamlarıyla eşleştiriniz.

1. göz yummak 2. kulak asmamak 3. etekleri zil çalmak 4. burnundan solumak

a) çok sevinmek b) çok öfkelenmek c) hoş görmek, görmezden gelmek d) önemsememek, dinlememek

2 Atasözlerini tamamlayınız.

a) Damlaya damlaya ..... olur.
b) Sakla samanı, gelir ..... .
c) Bugünün işini ..... bırakma.
d) Ağaç yaşken ..... .

3 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Atasözlerinin söyleyeni bellidir.
( ) Deyimler kalıplaşmış sözlerdir.
( ) Atasözleri genellikle bir öğüt ya da yargı bildirir.
( ) Özdeyişler belli bir kişiye aittir.

4 Aşağıdakilerden hangisi bir **atasözüdür**?

A) ağzı kulaklarına varmak
B) Üzüm üzüme baka baka kararır.
C) gözden düşmek
D) dili tutulmak

5 "açmak" sözcüğünün cümlelerdeki anlamını yanındaki numarayla eşleştiriniz.
a) Çiçekler baharla birlikte açtı. b) Kapıyı yavaşça açtı.
c) Derdini öğretmenine açtı. d) Mahallemizde yeni bir kütüphane açıldı.
1. Kapalı bir şeyi aralamak 2. Bir sorunu birine anlatmak
3. Kurmak, hizmete sokmak 4. Tomurcuktan çiçeğe dönüşmek

6 "Uzun yolculuktan sonra hepimiz **bitap** düşmüştük; hiçbirimizin konuşacak hâli yoktu."
Koyu yazılan sözcüğün anlamını cümleden yola çıkarak tahmin ediniz.

7 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **deyim** kullanılmıştır?

A) Kardeşim yeni bisikletini bahçeye çıkardı.
B) Bisikletin tekerleklerini dün akşam şişirdik.
C) Kardeşim yeni bisikletini görünce havalara uçtu.
D) Yeni bisikleti mavi renkliydi.

8 Boşluklara parantezdeki deyimlerden uygun olanı cümleye uyacak biçimde yazınız.
(kulak kesilmek, göz atmak, dört gözle beklemek)
a) Tatilin başlamasını ..... .
b) Öğretmen anlatırken hepimiz ..... .
c) Çıkmadan önce gazeteye kısaca ..... .

9 "Ayağını yorganına göre uzat." atasözünün anlamını yazınız.

10 Boşluğu doldurunuz.
Söyleyeni belli olan, bir düşünceyi özlü ve etkili biçimde anlatan sözlere ..... denir.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "ağır" sözcüğü "**yavaş**" anlamında kullanılmıştır?

A) Bu çanta çok ağır, tek başıma taşıyamam.
B) Geçen kış ağır bir hastalık geçirdi.
C) Söylediği sözler bana çok ağır geldi.
D) Kaplumbağa ağır adımlarla yola devam etti.

12 "Yağmurun **eli kulağında**, çıkarken şemsiyeni almayı unutma."
Koyu yazılan deyimin anlamını yazınız.

13 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde atasözü, anlatılan duruma **uygun kullanılmamıştır**?

A) Parasının hepsini ilk gün harcadı; işleyen demir ışıldar.
B) Her gün birkaç sayfa okuyarak kalın kitabı bitirdi; damlaya damlaya göl olur.
C) Tartışmada sakin ve kibar kaldı; tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.
D) Zor gününde yanında olan arkadaşını hiç unutmadı; dost kara günde belli olur.

14 Aşağıdaki cümlelerden deyim bulunanları seçiniz ve deyimlerin anlamını yazınız.
a) Bu haberi duyunca dilim tutuldu.
b) Annem sabah erkenden pazara gitti.
c) Arkadaşımın sözleri kulağıma küpe oldu.
d) Pencereden bahçeyi seyrettik.

15 "çıkmak" sözcüğünü iki farklı anlamda kullanarak iki cümle yazınız.

16 Aşağıdakilerden hangisi **deyimlerin** özelliklerinden biri değildir?

A) Kalıplaşmış sözlerdir; sözcüklerin yeri değiştirilemez.
B) Çoğunlukla gerçek anlamından uzaklaşmış sözlerdir.
C) Her zaman öğüt veren, tam bir yargı bildiren cümlelerdir.
D) Anlatımı daha canlı ve etkili kılar.

17 Durumları uygun atasözüyle eşleştiriniz.
1. Selin, yarışa geç kalmamak için ayakkabısını alelacele bağladı; koşarken bağcığı çözülünce düştü.
2. Kaan, kullanmadığı eski kumaşları sakladı; yıllar sonra kostüm dikerken işine yaradı.
3. Sınıftaki herkes elini taşın altına koyunca pano bir günde hazırlandı.
a) Sakla samanı, gelir zamanı. b) Acele işe şeytan karışır. c) Birlikten kuvvet doğar.

18 "Toplantıda herkes birbirinin sözünü kesiyor, kimse kimseyi dinlemiyordu. Bu **kargaşa** içinde ne konuşulduğunu anlamak imkânsızdı."
Koyu yazılan sözcüğün anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sessizlik, durgunluk
B) Düzensizlik, karışıklık
C) Uzlaşma, anlaşma
D) Hazırlık, planlama

19 Aşağıdakilerin hangisinde deyimin anlamı **yanlış** verilmiştir?

A) gözden düşmek: bir şeyi dikkatle incelemek
B) göz boyamak: aldatmak, yanıltmak
C) ağzı açık kalmak: çok şaşırmak
D) içi içine sığmamak: sabırsızlanmak, çok heyecanlanmak

20 "Sınav sonuçları açıklanınca Deniz'in yüzü güldü. Sonucunu görünce önce gözlerine inanamadı. Aylardır her akşam düzenli çalışmıştı. Arkadaşları onu tebrik edince ağzı kulaklarına vardı."
Bu metinde kaç deyim vardır? Deyimleri yazınız.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 "Ece, bahar şenliğindeki resim yarışmasına katılmaya karar verdiğinde elinde yalnızca birkaç boya kalemi vardı. Her gün okuldan sonra yarım saat çizim yaptı. Önce basit şekilleri, sonra manzaraları denedi. Aylar sonra yaptığı resim, şenlikte en çok beğenilen eser oldu."
Bu metinde anlatılan duruma en uygun atasözü hangisidir?

A) Dost kara günde belli olur.
B) Sakla samanı, gelir zamanı.
C) Damlaya damlaya göl olur.
D) Bin bilsen de bir bilene danış.

22 **tutmak:** 1. Elde bulundurmak, bırakmamak. 2. Bir yeri kaplamak. 3. Uygun gelmek, birbirine uymak. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "tutmak" sözcüğü verilen anlamlardan **herhangi biriyle kullanılmamıştır**?

A) Çocuk, annesinin elini sıkıca tutuyordu.
B) Yeni aldığımız dolap odanın yarısını tuttu.
C) Anlattıkları ile yaptıkları birbirini tutmuyor.
D) Öğle saatinde bir taksi tutup havalimanına gitti.

23 "Yıllardır aynı apartmanda oturmalarına rağmen iki komşu birbirine selam bile vermezdi. Bir gün apartmanda çıkan küçük bir yangında birbirlerine yardım edince **aralarındaki buzlar eridi**." Koyu yazılan deyimle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Aralarındaki soğukluk ve uzaklık ortadan kalktı.
B) Birbirlerinden tamamen uzaklaştılar.
C) Yangının etkisi yavaş yavaş azaldı.
D) Aralarındaki tartışma yeniden başladı.

24 Aşağıdaki atasözlerinden hangisi, anlam bakımından **diğerlerinden farklıdır**?

A) Birlikten kuvvet doğar.
B) Sabır acıdır, meyvesi tatlıdır.
C) Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
D) Yalnız taş duvar olmaz.

25 Aşağıdaki durumları anlatan birer deyim yazınız.
a) Çok şaşırmak b) Çok sevinmek c) Bir sırrı saklayamamak, hemen söylemek

26 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "kırmak" sözcüğü **diğerlerinden farklı** bir anlamda kullanılmıştır?

A) Kırılan camı hemen değiştirdik.
B) Top, pencerenin önündeki vazoyu kırdı.
C) Merdivenden düşünce kolunu kırdı.
D) Bu sözlerinle arkadaşını çok kırdın.

27 Aşağıdaki sözleri tabloda **deyim** ya da **atasözü** olarak sınıflandırınız.
Acele işe şeytan karışır. / dili dolaşmak / Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
gözü tutmak / Az olsun, öz olsun. / kulağına küpe olmak

Deyim	Atasözü

28 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde koyu yazılan söz öbeği **deyim olarak kullanılmamıştır**?

A) Öğretmen sınıfa girince kimse **ağzını açmadı**.
B) Doktor, boğazına bakmak için çocuğun **ağzını açtı**.
C) Yeni haberi duyunca hepimiz **kulak kesildik**.
D) Kalabalık çarşıda çocuğunu kaybetmemek için **gözünü dört açtı**.

29 Aşağıdaki deyimlerden hangisi "**sabırsızlık**" duygusunu anlatmaz?

A) dört gözle beklemek
B) yerinde duramamak
C) gözü kara olmak
D) içi içine sığmamak

30 "Emek" konusunu işleyen bir atasözü seçiniz. Bu atasözünü açıklayan ve günlük hayattan bir örnek içeren 3-4 cümlelik bir paragraf yazınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**